

รู้ไว้ใช่ว่า

สติ : ความโหดร้ายหรือความจงรักภักดี

พุมรี อรรถรัฐเสถียร¹

“รู้ไว้ใช่ว่า” ฉบับนี้ขอเสนอเรื่องราวเกี่ยวกับ ประเพณีวัฒนธรรมที่มีการปฏิบัติสืบเนื่องกันมา หลายชั่วอายุคน และดินแดนที่ยังคงรักษา ขนบธรรมเนียมประเพณีแบบดั้งเดิมไว้อย่างเหนียวแน่น นั่นก็คือ ภารตประเทศ หรืออีกนามหนึ่ง ว่า ชมพูทวีป ซึ่งปัจจุบันเรียกกันว่า “อินเดีย” อันเป็นประเทศที่มี อารยธรรมเก่าแก่มาช้านาน วัฒนธรรมหลายอย่าง ของอินเดียได้รับการสืบทอดมาถึงปัจจุบัน และมีการเปลี่ยนแปลงน้อยมาก อาจกล่าวได้ว่าในอดีต เคยปฏิบัติอย่างไรปัจจุบันก็ยังคงปฏิบัติเช่นเดิม เช่น การสวมใส่紗สำหรับการบูชาเทพเจ้า เป็นต้น แม้ว่า เทคโนโลยีจะก้าวไปไกลเท่าใด ชาวอินเดียก็ยังคง ยึดมั่นในขนบธรรมเนียมประเพณีของตน โดยเฉพาะ พิธีกรรมสตีซึ่งเมื่อครั้งที่อังกฤษเข้ามาปกครองได้ พยายามให้ชาวอินเดียยกเลิกพิธีกรรมนี้ แต่ก็ไม่สามารถทำได้และปัจจุบันก็ยังคงมีอยู่

พิธีกรรมสตีหรือพิธีที่หญิงหม้ายเผาตนเอง ตามตามสามี เกิดขึ้นมาช้านานแล้วก่อนที่ชาว อารยันจะย้ายถิ่นฐานเข้ามาอยู่ในอินเดีย และมีการ เขียนถึงพิธีกรรมนี้เมื่อประมาณ 100 ปีก่อนคริสตกาล นักปราชญ์เขียนยกย่องสรรเสริญพิธีกรรมนี้ว่า “เธอ ผู้ตายตามสามีย่อมอยู่ในสวรรค์หลายปี เท่ากับ จำนวนเส้นผมที่อยู่บนศีรษะมนุษย์ และเสวยสุข

พร้อมกับเขาในสวรรค์” (ชัยชนะ โพธิวาระ, 2544 : 52)

ในคัมภีร์ทางศาสนาฮินดูได้กล่าวถึงพิธีกรรม นี้ไว้เช่นกันว่า ครั้งหนึ่งพระพิทักษ์ บิดาของพระแม่ สตีซึ่งเป็นหนึ่งในพระชายาของพระศิวะ ได้จัด พิธีกรรมบวงสรวงครั้งยิ่งใหญ่ขึ้นที่กันชล ริมฝั่ง แม่น้ำคงคา และได้เชิญทวยเทพทุกพระองค์ รวมถึง คนธรรพ์ วิทยาธร อาทิตยะ นาค แต่ไม่ได้เชิญ พระศิวะ เนื่องจากพระพิทักษ์เห็นว่าพระศิวะเป็น เทพแห่งภูตผี โหดร้าย อีกทั้งยังมีกะโหลกมนุษย์ เป็นเครื่องประดับ เมื่อพระแม่สตีทราบเรื่องดังกล่าว ก็ได้ไปไต่ถามพระพิทักษ์ว่า “งานพิธีกรรมทาง ศาสนาทุกงาน ถ้าไม่มีพระศิวะเทพร่วมอยู่ด้วยแล้ว ถือว่าไม่สมบูรณ์ แต่ถ้ามีหรือเพียงระลึกถึงพระศิวะ เทพ ก็จะบริสุทธิ์และได้ผลบุญอันยิ่งใหญ่ ของถวาย บูชามนต์ต่างๆ ทุกสิ่งทุกอย่างเป็นเอกลักษณะด้วย พระศิวะเทพเสมอ และเป็นไปได้ทุกรักัน ที่งาน พิธีจะไม่มีพระศิวะร่วมอยู่ด้วย พระบิดาคงไม่ทราบ ถึงความยิ่งใหญ่แห่งพระศิวะเทพ ซึ่งแม้แต่พระวิษณุ เทพและพระพรหมก็ยังให้ความเคารพบูชาต่อพระองค์ แล้วทำไมเหล่าเทพเจ้าทั้งหลายจึงกล้าบวงสรวงโดย ไม่เชื่อเชิญพระศิวะมหาเทพร่วมด้วย” (มนตรี จันทร์ศิริ, ม.ป.ป. : 122) เมื่อพระแม่สตีตรัสเสร็จ

¹ อาจารย์ ภาควิชาปรัชญาและศาสนา คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

พระองค์ก็ทำสมาธิระลึกถึงพระศิวะ โดยประทับนั่งลงบนพื้นดินทางทิศเหนือของงานพิธี แล้วดื่มน้ำพร้อมทั้งเทราดทั่วร่างกายจนเปียกชุ่ม และหลับตาเข้าสู่สมาธิกรรมฐาน จนกระทั่งสิ้นใจตายด้วยอำนาจแห่งโยคินิของพระองค์เอง เมื่อพระศิวะทราบข่าวการตายของพระแม่สตีผู้เป็นชายอันเป็นที่รัก ก็โกรธมาก ได้รวมพลเพื่อไปทำสงครามกับพระพิทักษ์ จนในที่สุดพระพิทักษ์ก็พ่ายแพ้ พระศิวะโศกเศร้าเสียใจมากกับการจากไปของพระแม่สตี จึงได้นำร่างของพระนางแบกวิ่งไปทั่วจักรวาล เมื่อเหล่าทวยเทพเห็นก็กลัวว่า จักรวาลจะล่มสลาย เนื่องจากพระศิวะเป็นเทพแห่งการทำลายอยู่แล้ว การกระทำของพระองค์อาจทำให้จักรวาลแตกสลายได้ พระวิษณุจึงใช้จักรดัดร่างของพระแม่สตีออกเป็น 51 ชิ้น หลังจากนั้นพระศิวะก็เข้าสู่การบำเพ็ญเพียรเป็นระยะเวลายาวนาน และชิ้นส่วนร่างของพระแม่สตีได้ร่วงหล่นลงไปทั่วผืนแผ่นดินอินเดีย ในเวลาต่อมาเกิดเทวสถานสำหรับบูชาพระแม่สตีขึ้น

การแสดงความรักภักดีของพระแม่สตีต่อพระศิวะ เป็นแบบอย่างของหญิงชาวอินเดีย ดังนั้นเมื่อสามีของตนตายไป หญิงหม้ายจะต้องแสดงความจงรักภักดีด้วยการเผาตัวเองตายตาม ลักษณะการประกอบพิธีกรรมสตีสามารถแบ่งได้เป็น 2 ลักษณะ ดังนี้

1. สหมรณะ (Saha marna) เป็นพิธีการเผาหญิงหม้ายพร้อมกับเผาศพของสามี ซึ่งจะกระทำในวันเดียวกัน แต่การเผาอาจเผาพร้อมกัน หรือเผา

ศพสามีก่อนแล้วให้หญิงหม้ายเผาตนเองตามภายหลัง

2. อนุมรณะ (Anumarna) เป็นการเผาหญิงหม้ายภายหลังเผาศพสามีแล้ว ซึ่งจะไม่กระทำในวันเดียวกัน เนื่องจากสามีเสียชีวิตในต่างแดน หรือเป็นที่ที่หญิงหม้ายไม่สามารถเดินทางไปเผาศพสามีของตนเองได้ทัน หรือหญิงหม้ายยังไม่พร้อมที่จะตายตามสามีของตนเอง เพราะตั้งครรภ์อยู่ หรือมีบุตรเล็กที่ต้องดูแล ดังนั้นหญิงหม้ายจะต้องรอจนกว่าจะคลอดบุตร หรือบุตรเติบโตจนช่วยเหลือตนเองได้ก่อนจึงจะประกอบพิธีกรรมสตีได้

เมื่อประกอบพิธีกรรมสตีเสร็จแล้ว สถานที่ที่ประกอบพิธีจะสร้างอนุสรณ์แห่งการแสดงความจงรักภักดีด้วยหินแกะสลักเป็นรูปต่างๆ อย่างสวยงาม พร้อมทั้งจารึกเหตุการณ์ของพิธีว่าเป็นของใคร ประกอบพิธีเมื่อไร ฉะนั้นทั่วประเทศอินเดียจะพบอนุสรณ์นี้กระจัดกระจายอยู่ทั่วไป แม้ว่าการเผามนุษย์ทั้งเป็นจะดูโหดร้ายสำหรับมนุษย์ด้วยกัน แต่การเผาในพิธีกรรมสตีเป็นการยินยอมของหญิงหม้ายเองที่ต้องการจะไปอยู่กับสามี แต่ก็มีข้อยกเว้นสำหรับหญิงหม้ายที่ยังไม่พร้อม การแสดงความจงรักภักดีด้วยการประกอบพิธีกรรมสตีทำให้สังคมอินเดียยกย่องหญิงหม้ายเหล่านั้นว่า เป็นหญิงผู้กล้าที่ยอมสละชีวิตของตนเองเพื่อสามีอันเป็นที่รัก ปัจจุบันขนบธรรมเนียมประเพณีดั้งเดิมก็ยังคงดำเนินไปในดินแดนภารตะ พร้อมกับการพัฒนาทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี โดยปราศจากความขัดแย้ง

บรรณานุกรม

ชัยชนะ โปธิวาระ. 2544. แอบมองอินเดีย. กรุงเทพฯ : บริษัทไฟลีนบุ๊กเน็ต จำกัด.
มนตรี จันทรศิริ. ม.ป.ป. ตำนานมหาเทพ. กรุงเทพฯ : ม.ป.พ.